

Agenda historische activiteiten

zondag 20 maart organiseert Museum Beeckestijn een lezing over de Historie van de buitenplaats Waterland. Spreker is Ton van Oosterom, de auteur van het boekje *Wat Mijnheer zegt moet gebeuren*. Aanvang 14:00 uur, toegang € 7,50.

zaterdag 2 april: Algemene Ledenvergadering HGMK en excursie naar St. Josephkerk in Velsen-Noord (zie de uitnodiging hiernaast)

vrijdag 15 april: opening tentoonstelling *60 jaar bevrijding* in het Stadskantoor.

maandag 23 mei: excursie naar het kasteel Brederode in Santpoort o.l.v Jean Roefstra. Aanvang 19:30 uur; bijzonderheden volgen via de regionale pers.

Museum Kennemerland organiseert dit jaar in samenwerking met LIA een serie lezingen met steeds aansluitend een fietstocht over de landschappelijke ontwikkelingen in Midden-Kennemerland. De eerste lezing vond reeds plaats op 6 februari jongstleden en was een groot succes. De aanvang is steeds om 14:00 uur, deelname kost voor iedereen € 2,50.

Al deze lezingen worden gehouden in het Museum en na deze lezingen volgt direct een fietsroute langs het besprokene. Aanmelden vooraf bij Ton Postma: telefoon 023-5380425; e-mail tonnic@wanadoo.nl.

De onderwerpen die nog volgen zijn:

Zondag 6 maart: DE BEWONINGS- EN BEDIJKINGSGESCHIEDENIS VAN MIDDEN-KENNEMERLAND;

Zondag 17 april: MILITAIRE LANDSCHAPPEN (sluit aan bij onze huidige tentoonstelling);

Zondag 2 oktober: ONTWIKKELINGEN ROND HET WIJKERMEER;

Zondag 13 november: DE AANLEG VAN HET NOORDZEEKANAAL EN DE GEVOLGEN VOOR HET LANDSCHAP.

*Let op:

Alle stukken voor de agenda van de Algemene Ledenvergadering vindt u in deze Nieuwsbrief, maar de notulen van de Jaarvergadering 2003 (in het Corusmuseum i.o.) verschenen in Nieuwsbrief 32, die u heeft ontvangen in augustus 2004.

Uitnodiging voor de Algemene Ledenvergadering

op zaterdag 2 april 2005, 10:00 – 12:30 uur

In De Meerpaal bij de St. Josephkerk in Velsen Noord

Het bestuur van het Historisch Genootschap Midden-Kennemerland te Beverwijk nodigt haar leden uit om de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering bij te wonen en aansluitend een bezoek te brengen aan de St. Josephkerk in Velsen Noord. De Meerpaal en de St. Josephkerk bevinden zich in Velsen-Noord aan het einde van de Wijkerstraatweg op nummer 55.

• Huishoudelijk gedeelte: de jaarvergadering

Agenda:

1. Welkom en opening
2. Notulen van 3 april 2004
(de jaarvergadering in het bedrijfsmuseum i.o. van Corus)*
3. Jaarverslag over 2004
4. Financieel jaarverslag over 2004
5. Kascommissie
 - goedkeuring financieel verslag
 - benoeming kascommissie
6. Begroting voor 2006; contributievaststelling
7. Bestuursverkiezing
8. Werkgroepen
9. Jubileumactiviteiten
10. Rondvraag en sluiting

Pauze met koffie of thee

• Thematisch gedeelte: bezoek aan de kerk

Dhr. van der Ham zal een toelichting geven op de bouw en de geschiedenis van dit Velsense Monument waar dit jaar het 100 jarig bestaan van de parochie gevierd wordt. Onderstaande foto is genomen vanaf de Grote Hout- of Koningsweg,

foto: C. E. de Boer

Jaarverslag 2004 Historisch Genootschap Midden-Kennemerland

Het bestuur van het genootschap is in 2004 tien keer in vergadering in het Museum Kennemerland bijeen geweest. De bestuurssamenstelling bleef ongewijzigd: Joep Frerichs voorzitter, Jacob Brakenhoff secretaris, IJs Luttik penningmeester, Jan Camfferman en Arie van Dongen bestuursleden. De penningmeester gaf in de loop van het jaar te kennen het kalenderjaar uit te willen dienen, maar met ingang van 2005 zijn taken neer te willen leggen.

In januari werd het plan gemaakt om de Algemene ledenvergadering 2004 in het Bedrijfsmuseum van Corus te houden. Van de Gemeente Beverwijk kwam een afwijzing binnen aangaande een bezwaarschrift op een voorgestelde verbouwing aan het pand van de Odd Fellows aan de Prinsesselaan. In februari was er een overleg met afgevaardigden van de Archeologische Werkgroep over hun toekomstige status. Belanghebbenden buiten ons genootschap zijn het Museum Kennemerland, gemeente Beverwijk, de AWN (Archeologische Werkgemeenschap Nederland), de HKH en het Provinciaal Depot. Het overleg hierover loopt nog. In maart werd het besluit genomen om samen met het Museum in het najaar van 2005 het gezamenlijke 75-jarige jubileum te gaan vieren. In april werd het plan geopperd om via een enquête onder de leden een peiling te doen naar wensen en behoeften bij de leden, maar waarin ook naar actievere deelname van leden voor verschillende activiteiten werd gevraagd.

In juni werd teruggekeken op een geslaagde excursie naar Slot Assumburg in Heemskerk en het plan gemaakt voor een volgend uitstapje: de Archiefdienst voor Kennemerland in Haarlem. Het bestuur reageerde met instemming op een uitnodiging van het Museum om deel te nemen aan een regionaal overleg van historische verenigingen en musea in Midden-Kennemerland. Een aantal vergaderdata werd afgesproken en bijeenkomsten in Heemskerk en Beverwijk bezocht. Voor de zomervakantie werd de definitieve versie van de ledenenquête gepresenteerd. Deze werd met de Nieuwsbrief van augustus verspreid. In juli werd aangekondigd dat de monumentenstatus voor de boerderij aan de Hoflanderweg (nabij het Politiebureau) zou worden aangevraagd. Voor het omschrijven van de argumentatie werd hulp van de Boerderijstichting ingeroepen.

Op de vergadering van september werd gemeld dat er een 50-tal enquêtes ingevuld teruggekomen waren en dat een kleine commissie zich over de resultaten zou gaan buigen. Arie kon in oktober melden dat hij een aantal avonden zou gaan beleggen met de personen die positief hadden gereageerd om zich actiever voor de vereniging in te gaan zetten. Met genoegen werd ook teruggekeken op een geslaagde inloopavond met een lezing van dhr. Rem uit Krommenie over de landschapsgeschiedenis van midden Noord-Holland.

In de novembervergadering werd met enige zorg geconstateerd dat het ledenbestand weer was teruggevallen tot onder de 750 personen en dat een twintigtal mensen verzuimd hadden de contributie over het lopende jaar te betalen. Voorzitter en secretaris bezochten de afscheidsreceptie van Mevrouw Dr. Katja Bossaers in Haarlem. Ze was jarenlang consulente van het Museaal & Historisch Perspectief, een provinciale stichting die overleg pleegt met de historische verenigingen en hen met raad en daad bijstaat. In december werd gemeld dat in overleg met het museum gekozen was voor het gezamenlijk vieren van het 75-jarig jubileum: het weekend van 8 en 9 oktober 2005. De voorzitter kon in zijn terugblik op het kalenderjaar terugkijken op een vruchtbare periode, waarin vooral was gewerkt om de verstandhouding met het museum in goede harmonie weer te herstellen.

Werkgroepen

Werkgroep Monumenten

De werkgroep is in 2004, vrijwel steeds voltallig, 9 keer bij elkaar geweest. Zij bestaat uit 9 personen. Dit jaar is voor de

zomervakantie de monumenteninventarisatie van Wijk aan Zee afgerond en als dossier met foto's van C. de Boer aan de Gemeente overhandigd. Volgens ons komen 18 panden met een dikke voldoende uit de bus, met als topper de boerderij Kroon en Berg (cijfer 9,2); 14 panden kregen van ons een vraagteken en 16 panden vielen af.

De boerderij aan de Hoflanderweg is door ons, met ondersteuning van de Boerderijstichting, voorgedragen als Gemeentelijk Monument. Inmiddels is hiernaar een onderzoek gestart door de Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed. Op verzoek van de Boerderijstichting heeft de werkgroep ook een inventarisatie gehouden van de boerderijen binnen de Gemeente Beverwijk. Na een selectie kwamen er volgens ons zeven boerderijen in aanmerking. Het dossier met gegevens over dit zevental is naar de Boerderijstichting gestuurd.

Na de vakantie is een inventarisatie van de Breestraatpanden afgerond, waarna het omliggende gebied aan de beurt komt.

Eind december namen we afscheid van onze stuwende kracht IJs Luttik

Werkgroep "Duinrust"

De werkgroep Duinrust is nog steeds bezig met het beschrijven van de graven. We zijn halverwege sectie 4, "Boven Op" genaamd. Het afgelopen jaar 2004 is er enige vertraging geweest door allerlei oorzaken, waarvan de ergste een computerstoring was, zodat de invoer van de gegevens niet meer mogelijk was. Maar dat is nu weer in orde zodat we weer met frisse moed zijn begonnen met het invoeren. Als het weer beter wordt gaan we weer aan de slag op Duinrust.

Werkgroep Paleografie

In het jaar 2004 werd deze werkgroep met nog eens twee leden uitgebreid, zodat de groep nu 9 leden telt. Met veel plezier (en geduld!) werd driewekelijks verder gewerkt aan de transcripties van de notulen van de vergaderingen van de vroedschap van Beverwijk; we zijn gestart met het jaar 1662 en inmiddels aanbeeland in het "rampjaar" 1672 (*radeloos, reddeloos, redeloos...*) De resultaten van al dit werk zult u over enige tijd weer kunnen lezen in boek 3 van deze serie.

Ook namen enkele leden van deze werkgroep het initiatief om de notulen van de Weeskamer (het bestuur van het weeshuis) van Beverwijk uit 1556 – dus nog eens 100 jaar ouder dan bovengenoemde notulen – te gaan transcriberen en verwerken tot een uitgave, hetzij schriftelijk dan wel digitaal.

Inloopavonden

In 2004 ging het Historisch Genootschap Midden-Kennemerland verder op de in 2003 ingeslagen weg: elke drie maanden werd het activiteitenprogramma afgewisseld, d.w.z. we konden de leden één inloopavond, één lezing en één excursie per kwartaal aanbieden, zodat men over het gehele jaar een gevarieerd aanbod voorgeschoteld kreeg. Zo waren er dit jaar dus weer vier inloopavonden, t.w. op maandag 1 maart, 7 juni, 6 september en 6 december, waar een redelijk aantal mensen op afkwam. Veel onderwerpen van gesprek – vragen, onderzoeken, plannen, tips op historisch gebied – passeerden de revue, zodat we in het algemeen tevreden kunnen zijn met de gewijzigde opzet van deze informele inloopavonden.

Publicaties

Behalve 3 Nieuwsbrieven en Ledenbulletin 28 werd het boekje *Wat Mijnheer zegt moet gebeuren* over Waterland in Velsen uitgegeven, dat was samengesteld door Ton van Oosterom. Vooral ten zuiden van het Noordzeekanaal is dit zeer goed verkocht. Alle vrijwilligers ontvingen dit boekje als kerstgeschenk. Dankzij een herdruk is er nog een kleine voorraad aanwezig.

Baten en lasten over 2004

Baten		Lasten	
Contributies	€ 7.555,50	Nieuwsbrieven	€ 1.112,09
Rente	2.059,28	Ledenbulletin	3.884,32
Donaties	469,72	Boeken etc.	6.689,56
Ontvangen admin. kosten	72, -	Bijdrage aan Museum Kennemerland	755,55
Verkoop boeken etc.	7.523,70	Kosten jaarvergadering	82,12
		Historische werkgroepen	176,03
		Excursies/lezingen	202, -
		Lidmaatschappen	136,05
		Saldo porti/bezorging	229,05
		Bestuurskosten/onvoorzien	251,13
		Reservering boekenfonds	834,14
		Reservering infocentrum	2.000, -
		Reservering 75-jarig bestaan	1.000, -
		Voordelig saldo	328,16
	€ 17.680,20		€ 17.680,20

Balans per 31 december 2004

Kas	€ - , -	Nog te betalen	€ 775,30
Postbank	3.385,56	Vooruitontvangen contributies	4.947,04
Postbank- Kapitaalrekening	53.795,02	Ondersteuningsfonds	6.120,40
Postbank-termijndeposito	14.520,97	Blomfonds	16.336,09
Nog te ontvangen rente	275, -	Boekenfonds	17.248,72
		Reserve infocentrum	14.000, -
		Reserve 75-jarig bestaan	4.000, -
		Algemene reserve	8.549, -
	€ 71.976,55		€ 71.976,55

Toelichting:

Ook dit jaar kregen we weer een leuke donatie (€ 400,- waarvoor hartelijk dank!) en konden we de kosten goed in de hand houden. We kregen weer een aantal nieuwe leden, doch er vielen er dit jaar ook vrij veel af. We blijven nu schommelen om de 750 leden. Het is jammer dat niet alle leden op tijd betalen, daardoor zullen er het komend jaar enkele moeten worden uitgeschreven als lid. Van het voordelig verschil ad € 3.328 stellen wij voor om € 1.000 te reserveren voor het 75 jarig bestaan (2005) en € 2.000 voor aanvulling reserve Info-centrum. Op de verkoop van boeken hadden we dit jaar een voordelig verschil van € 834. Bovendien ontvingen we € 800 als sponsoring voor het boek "Wat Mijnheer zegt moet gebeuren". Het ondersteuningsfonds, waar we de extra bedragen die we bij de contributie ontvangen op boeken kon met € 1.319 worden verhoogd (ook hiervoor hartelijk dank). Hieruit kon o.a. de historische bibliotheek in het Museum worden aangevuld voor € 141.

Al met al weer een financieel gunstig jaar, door veler inspanning bereikt. Er is geen reden om de contributie te verhogen en we kunnen deze handhaven op € 10,- per jaar.

IJs Luttik

Begroting 2006 (de begroting 2005 werd vastgesteld op de jaarvergadering 2004; zie daarvoor Nieuwsbrief 31)

Baten		Lasten	
Contributies	€ 7.500, -	Nieuwsbrieven	€ 2.000, -
Rente	1.500, -	Ledenbulletins	4.000, -
Verkoop boeken	1.000, -	Boeken etc.	1.000, -
		Bijdrage aan Museum Kennemerland	750, -
		Excursies/lezingen	300, -
		Historische werkgroepen	550, -
		Overige activiteiten	300, -
		Jaarvergadering	250, -
		Lidmaatschappen	200, -
		Saldo porti/bezorging	300, -
		Bestuurskosten/onvoorzien	350, -
	€ 10.000, -		€ 10.000, -

Historisch Genootschap Midden-Kennemerland en Museum Kennemerland 75 jaar

Op 8 oktober 1930 werden het Historisch Genootschap Midden-Kennemerland en de Stichting Kennemer Oudheidkamer opgericht. Dit jaar bestaan beide organisaties dus 75 jaar. Aan dit jubileum zullen we in de loop van het jaar met verschillende activiteiten aandacht besteden.

Het ligt in de bedoeling om op of rond die jubileumdag een *kunst-of-kitsch*-middag te organiseren nabij Museum Kennemerland. We zullen u daarover meer berichten zodra er meer bekend is.

Ook zullen we ter gelegenheid van ons jubileum in oktober een boek presenteren waarin verleden, heden en toekomst van Museum Kennemerland en het Historisch Genootschap Midden-Kennemerland vanuit een aantal gezichtspunten worden behandeld. Jan de Wildt heeft zich bereid getoond om de redactie en samenstelling van dit jubileumboek op zich te nemen. Eén van de onderdelen van dit boek biedt ruimte aan onze leden en vrijwilligers om een voor hen speciaal stukje van (histo-

risch) Beverwijk of een voor hen bijzonder object in het Museum onder de aandacht te brengen. Het moet daarbij dan niet gaan om een technische beschrijving van die plek of dat voorwerp, maar juist om het verwoorden van die speciale band of sympathie. Ieder van onze leden en vrijwilligers heeft immers een eigen specifieke motivatie voor zijn lidmaatschap, en die willen we graag in het boek verwoord zien. Het kan zijn dat u hiervoor in de loop van de komende maanden door een van de medewerkers aan het jubileumboek wordt benaderd.

Wanneer u hierover meer wilt weten of spontaan een tekst zou willen aanbieden (maximaal 300 woorden) of wanneer u materiaal heeft dat voor het weergeven van de geschiedenis van het Museum of het HGGMK interessant kan zijn kunt u daarover contact opnemen met de redactie (zie colofon).

Geachte redactie,

Mijn complimenten voor de uitgave van uw Ledenbulletin 28. Ik heb de bijdragen over de veiling, het postkantoor, Munnickenweijde en Waterliet met grote belangstelling gelezen. Als jongen heb ik hier rondgestruind en dan stemt de herinnering aan al die oude en vertrouwde namen zowel weemoedig als plezierig. Jazeker, die combinatie is mogelijk.

Mag ik een paar kanttekeningen maken? Ik mis in het veilingverhaal de namen van o.a. Piet Duin en Jacques de Weijer, mensen die in onvergetelijk singsong de veilingklok bedienden. Even onvergetelijk trouwens als de geur van de aardbeien.

En wat het postkantoor betreft: in de oorlogsjaren hebben de Duitsers achter het gebouw een bunker/schuilkelder gebouwd die na de oorlog door de omliggende bebouwing niet kon worden opgeblazen maar volledig handmatig met voorhamers, steenbeitels en houweel werd stukgeslagen en per kruiwagen opgeruimd. Een huzarenstukje (van een twintigjarige naamgenoot).

Nogmaals, mijn complimenten, met name voor de grondige studie van zowel Jan Morren als An Böhm.

Frans de Vilder

Museum Kennemerland

In de maanden juni tot half september houden wij een tentoonstelling over Koen Mertens senior en zijn zoon Koen Mertens junior.

Koen Mertens senior (1889-1953) heeft samen met Eelke Snel in 1920 de "Potterij Kennemerland" te Velsen opgericht. In 1931 ging de pottenbakkerij failliet, in 1933 startte Koen Mertens senior de "Kunstpotterij Mertens" te Noordwijk. Na de Tweede Wereld Oorlog kwam zijn zoon Koen Mertens junior, geboren te Velsen in 1926, in de zaak om de productie te verhogen. In 1953 overleed Koen Mertens senior aan silicose (stoflongen). Zijn zoon zette toen de fabriek voort. Als Koen Mertens junior in 1958 de kans krijgt in het onderwijs als leraar

vrije expressie te gaan werken zegt hij het onzekere bestaan als pottenbakker deels vaarwel. In deze periode blijft hij echter werkzaam als kunstenaar en houdt dan ook regelmatig exposities in het gehele land.

Hij laat zich veelal inspireren door de natuur, in zijn beginperiode nog naturalistisch, later is het dier of de mens nog herkenbaar maar alleen in de 'basisvormen'.

Een deel van Koen Mertens juniors werk is eventueel te koop, tijdens de tentoonstelling zal aangegeven zijn om welke objecten dat gaat. Men kan dat aangeven op een formulier. De gekochte objecten zijn dan echter pas na enige tijd bij Koen Mertens junior te verkrijgen daar de ten-

toonstelling ook nog te zien zal zijn in de 'Museumboerderij Noordwijk'.

Jubileum tentoonstelling:

Hier zijn wij nog over aan het nadenken. In ieder geval zullen er documenten t.a.v. de stichting van het museum (en de Kennemer Oudheidkamer) worden tentoongesteld alsmede foto's uit deze tijd. Ook zal de periode rond 1930 worden belicht door middel van materiaal uit deze periode zoals de Kinheim tapijten en Velsers aardewerk.

Boekennieuws

Roetz magazine nr. 4. Waarin o.a. artikelen over Lucebert in Heemskerk en een artikel van J.v.d. Linden over de Beverwijkse burgemeester Pieter Stelt. Dit is een aangepast artikel wat reeds eerder verschenen is in ons ledenbulletin nr. 20. Verkrijgbaar bij muziekhandel Molenaar. € 4,50.

Het gezag in Heemskerk. In april zal dit boek, over rechtspraak en politiezorg in Heemskerk, uitkomen in de reeks van Pierre Janssens. Dit lijkt een interessant boek te worden, ook voor Beverwijkers.

In het verre verleden gold de "Scepelenbergh", een heuvelte die nog steeds langs de Rijksstraatweg is te vinden, als de plek waar recht werd gesproken. Dat was een taak voor de schout of de kasteelheren. Voor de grotere zaken was de baljuw van Kennemerland de aangewezen persoon, zo meldt de schrijver die ook de veldwachters en de gemeentepolitie de revue laat passeren. Het boek telt ruim 125 pagina's en 95 foto's; € 17,95.

Eind april zal ook verschijnen **Beverwijk en Oranje** van de hand van Wim Spruit.

Tal van onderwerpen waarin de contacten tussen de Oranjes en Beverwijk, Hoogovens, het Rode Kruis ziekenhuis, Helio-mare en veel meer worden behandeld. Rijk geïllustreerd, zwaar papier, full color, 168 pagina's; € 22,50.

Ook willen we nog even wijzen op **Ach lieve tijd, 2000 jaar Kennemerland.** Eind maart zal de serie van 18 afleveringen compleet zijn. Nog verkrijgbaar bij de boekhandel a € 3,95 per stuk + de map voor € 7,95. De moeite waard.

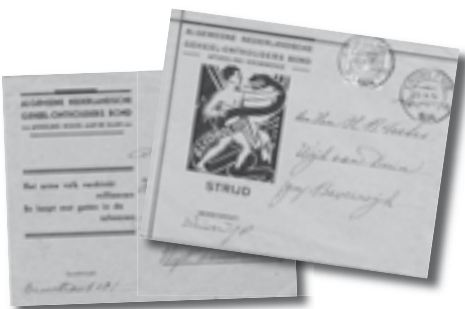
ACH VADER, NIET MEER...

De strijd tegen het alcoholisme in Nederland; in het bijzonder de ANGOB te Beverwijk

Zo'n 135 jaar geleden, rond 1870 zag het leven er voor de gewone man niet bijster aantrekkelijk uit: Door fabrikanten en patroons werden arbeiders uitgebuit: lang en hard werken voor weinig loon. Het was crisistijd en de werkloosheid was hoog en wie protesteerde kon ontslagen worden. Velen zochten zelfstandig werk als keuterboertjes, tuinders en vooral in onze omgeving als vissers, schelpenvaarders of konijnenvangers, maar ook dat was geen vetpot. Menigeen trok naar de grote stad om in de industrie of in de handel een karige boterham te verdienen. Een 12- tot 14-urige werkdag was heel gewoon, met (soms) de zondag vrij. Zelfs kinderen van vijf of zes werden ingezet, wat tenslotte verboden werd na aanvaarding in 1874 van het kinderwetje van Van Houten. Kinderen onder de 12 mochten toen niet meer in fabrieken werken.

Veel en hard werken met een karig loon en weinig rechten, dat moest eens spaak lopen. Al in 1856 werd de vrijdenkersvereniging *De Dageraad* opgericht in Amsterdam, die toen in contact stond met de opkomende arbeidersbeweging. Daar hield b.v. Multatuli zijn lezingen over de noodzaak van de koloniale hervormingen. Ook in Nederlandsch-Indië werden de inlanders toen uitgebuit door de Nederlandse planters, wat goed beschreven staat in zijn bekende Max Havelaar. De lutherse predikant Domela Nieuwenhuis trok volle zalen met zijn oproep tot het socialistisch verbond en de slogan van Marx: *arbeiders aller landen, verenigt U!* Het was in dat soort broeierige zaaltjes en cafés waar Jan met de pet 's avonds graag heen ging en met zijn maten de levensstandaard besprak, waarbij de glaasjes jenever en potten bier rijkelijk over de tafel gingen. Het was ook het enige *verzetje* dat ze hadden, temidden van de armoede die hun hele bestaan en gezinsleven beheerste. Het kwam regelmatig voor dat menig huisvader met zijn zaterdagse weekloon eerst even het café

De ANGOB beschikte over eigen enveloppen...

aandeed. Als het wat al te lang duurde werd er een kind op uitgestuurd om vader te waarschuwen en anders ging moeder de vrouw maar heen om haar man en het overgebleven weekgeld te redden. Ook Beverwijk kende vele cafés en kroegen, waar lotgenoten elkaar opzochten ter ontspanning en gezelligheid.

Sociaal bewogen

Het was in die omstandigheden, dat veel sociale mensen zich zorgen maakten over het bestaan en de levenskansen van de vele arme gezinnen. Vanuit de SDAP werd de Nederlandse Vereniging tot afschaffing van Alcoholhoudende dranken opgericht, Kortweg *de NV*, genoemd. Het streven was om het alcoholvraagstuk op te lossen en de gewone man onder bezielende leiding *het geloof in een blijden toekomst* te brengen. Voor de NV was alcoholisme volksvijand nummer één.

Hun propagandablade heette *De Blauwe Vaan* terwijl ook een lijslied van die naam werd gecomponeerd. Blauw was de kleur van de geheelonthouders, wat zich uitte in: een blauwe vlag, *de blauwe knoop*, de blauwe week en blauw propagandamateriaal. Waar dit blauw vandaan kwam? De symbolische kleur blauw stond en staat voor trouw en standvastigheid of matigheid en dát was juist nodig in die dagen!

Omdat niet iedereen *van socialistischen huize* was, maar wel maatschappelijk bewogen, werd in 1897 landelijk de Algemene Nederlandse Geheelonthouders Bond opgericht, kortweg de ANGOB. Uit oude Notulenboeken en krantenknipsels

krijgen we nu een goed beeld, hoe het er in die jaren er aan toe is gegaan. Men voerde propaganda o.a. via een landelijk weekblad, *de Geheelonthouder*, waarvoor ter plaatse colporteurs gezocht werden. In de jaren dertig kostte een exemplaar 3 à 5 cent (!), te verkopen op zaterdag. Ze zochten de stadskernen en de winkelstraten op om, afhankelijk van het jaargetijde nieuwjaarskaarten, kalenders en zelfs blauwe transparanten voor de achterruiten van (de schaarse) auto's te verkopen (2 cent per stuk). Een verhaal apart zijn de luciferdoosjes: de pakken werden engros ingekocht en thuis van speciale etiketten voorzien, met als opschrift: *drank in huis, het leven een kruis of de beste borrel is die, welke je laat staan*.

Uit overtuiging meldden vele leden zich aan, die vooral op zaterdagmiddag en -avond hun propaganda uitdroegen. Het grote publiek echter bekeek hun optreden argwanend en vaak moest de groep geheelonthouders zich het vege lijf redden door een overhaast vertrek! Ook konden zij meer slaag dan applaus krijgen, maar juist door hun volhardend werk groeide langzaam het aantal leden. Om deze mensen een groepsgevoel en saamhorigheid te bieden werden er geheelonthouderszangkooren, toneelverenigingen en andere clubs opgericht, die vooral bezocht werden door leden van de SDAP. Ook ontstonden er christelijke en katholieke anti-alcoholbewegingen, die ieder voor zich waardevol werk deden, maar strikt gescheiden opereerden. En de jeugd werd niet vergeten: er waren zangkooren, uitvoeringen, speeltuinen, uitstapjes en vakantiecampen. Voor de jongeren bestonden er de jongerenbonden, die hun eigen activiteiten hadden.

In dit stuk worden vooral de algemene of niet-kerkelijke ANGOB en de JGOB onder de loep genomen, die vóór de Tweede Wereldoorlog, maar vooral in de jaren erna, een groot stempel hebben gedrukt op het leven van menig Beverwijker.

Voormannen in Beverwijk

Anton Hofland had een verfwinkel in de Kloosterstraat. Daarbij hoorde een schildersbedrijf. Als jong huisvader voelde hij zich verplicht een levensverzekering af te sluiten, waardoor hij in contact kwam met twee onderwijzers, de heren Simons en De Boer, die hem meedeelden, dat hij een goedkoper tarief kon krijgen als hij geheelonthouder was. Hij was een actief en zeer talentvol man en na gedachtewisseling met verschillende Beverwijkers richtte hij in 1899, samen met de heer Philipoom een geheelonthouders-vereniging op. Aanvankelijk stond deze op zichzelf, maar in 1913 werd aansluiting gezocht bij de ANGOB, vooral ter ondersteuning van de colportage. In de Geheelonthouder van oktober 1934 wordt een groot artikel op de voorpagina gewijd aan het 35-jarig bestaan der Neutrale Geheelonthoudersbond, Beverwijk en Omstreken. Een staatsfoto siert het geheel, waarbij de meeste namen nog bekend zijn (zie hieronder).

De schrijver was de heer C. van Eykern van het Hoofdbestuur en hij eindigt met de fraaie zinsnede: *Het is niet in cijfers uit te drukken, wat de afdeling in moreelen zin als winst heeft te boeken, wat zij deed en wás voor de Beverwijksche gemeenschap en wellicht daarbuiten. Haar werk blijve allen bezielen, die geloof hebben in blijden toekomst en tot zegen van velen.*

Binding met de leden: het toneel

Naast een zangkoor, een kinderafdeling en de jongerengroep (de JGOB) kreeg de Beverwijkse afdeling vooral bekendheid door haar toneelvereniging: Nieuw Leven. Deze werd in 1906 door Anton Hofland opgericht, en hij was tot 1920 voorzitter en regisseur. Het doel was om het toneel-

Een groep leden bij het 35-jarig bestaan van de Neutrale G.O. Vereniging "Beverwijk en Omstreken. Van voor naar achter, van links naar rechts: mevr. Schelvis-Jansen, A. Hofland, dhr. Philipoom (beide oprichters van de ANGOB te Beverwijk), mevr. Valk, mevr. Verseveld, mevr. van der Wal, mevr. Berghuis; Schweitser, mevr. Schmitz-van Helden, mevr. Sondorp-Rosbach, mevr. Berghuis-de Greef (tante Lies), mevr. Berghuis-van der Zee, dhr. Stapper, mevr. Faber-Berghuis, mevr. Toebes, Gerrit Berghuis, dhr. Toebes, Jaap Schelvis, onbekend, Ome Bertus Berghuis, Kees Veth, dhr. Faber, Jan van der Bosch (blinde Jan), Piet Schelvis, Bart Sondorp

spel in dienst te stellen van de strijd tegen de volkszonde: het alcoholisme. Ook de naam *Nieuw Leven* was een afwijzing van het oude en de wending naar een nieuwe vorm. De stukken hadden, zeker in het begin, een moralistische en vermanende inhoud.

Uit een jubileumuitgave van 1946, bij de 40-jarige herdenking, blijkt dat er vele ups en downs zijn geweest, maar de opbouwende culturele arbeid was van grote waarde voor de Beverwijkse bevolking en omgeving. Op de eerste clubfoto prijkt een bezetting van 18 leden, een enthousiaste groep. Het eerste toneelstuk, dat opgevoerd werd heette: *Ach Vader, niet méér...*, wat door het grote, vijandige publiek werd vertaald naar: *Acht Vader, niet méér!* Echter na een tweede opvoering: *Op de woeste golven* sloeg de stemming om en werd het goede toneelstuk alom gewaardeerd.

Beukenootjes

In 1912 werd in Beverwijk een anti-alcoholtentoonstelling gehouden. Hierbij gaf men een dichtbundeltje uit over de idealen van de vereniging, te koop à raison van 10 cent. De schrijver, R.J. Zuidema, noemde ze *beukenootjes* en hij begon aldus:

*Ik weet, het is geen geurig ooft
Waarop ik U kan noden
Een handvol beukenootjes slechts
Wordt U hier aangeboden*

*Het is een vrucht van eigen boom
Op eigen grond gevonden
En...er zijn scherpe kantjes aan
Ze zullen niemand wonden*

*Geen dank voor zulk een kleine gaaf,
Ik ben al in mijn nopjes
Als gij veel pitjes vinden moogt
En weinig lege dopjes.*

De "scherpe kantjes" vielen nogal mee, maar een stijlbloempje "ter vermaninghe" is opmerkelijk voor die tijd. 't Is getiteld: Het gelag van Vader...

*Wanneer de tapper 't laatje licht
Is vader heen, de kroeg is dicht.
Dan wordt het zuurverdiende geld
Daar door den kroegbaas neergeteld:
't Gelag van vader.*

*Wanneer de huisdeur open gaat'
En vader thuiskomt 's avonds laat
En slaat en scheldt in ruwe taal
Betaalt zijn vrouw ten tweede maal:
't Gelag van vader*

*En eens, wanneer in later tijd
Het kind voor vaders zonden lijdt
En boet, waar vader heeft gefaald
Dan wordt ten derde maal betaald:
't Gelag van vader.*

Nieuw Leven.

Bij de oprichting in 1906 van deze toneelvereniging bestond het bestuur uit A. Hofland (voorzitter), P. Schweitser (secretaris) en mej. D. Hofland (penningmeester), dat na elke voorstelling nieuwe leden en donateurs mocht begroeten! Al snel werd Nieuw Leven in de omstreken uitgenodigd om te komen spelen: men trok naar Velsen, Haarlem, Amsterdam en de hele Zaanstreek, te voet, met de Janplezier of de motorschuit in weer en wind! Zo werd in het seizoen 1912-1913 een toneelwedstrijd gehouden voor de hele omgeving in maison Stroucken, het latere Kennemertheater. Het concours slaagde prachtig en Beverwijk voerde zelf het blijspel *Janus Tulp* op. De zaal kon de belangstellenden niet bergen en de donateurs stroomden toe!

Maison Stroucken in de Zeestraat

Inmiddels waren de propagandastukken uitgespeeld en ging men over tot de z.g. burgerlijke stukken, die voor de arbeidersbeweging werden geschreven door o.a. Heijermans en Schermerhorn. In augustus 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit en na enige aarzeling besloot men toch gewoon door te gaan. Zo kon het gebeuren, dat de Nederlandse soldaten in de forten werden getraakteerd op een toneelstuk *de Pinksterblom*, waarbij tussen de bedrijven door de geheelonthouders-zangvereniging! Men trok van fort Velsen tot Krommeniedijk met *...spelers en zangers loopende achter een wagen met twee groote wielen en een langen slagboom, waarop kleeding, decor en alles wat nodig was om een toneel aan te kleden...*

Na ruim 12½ jaar droeg Anton Hofland in 1919 zijn regisseurschap over aan een nog jonge Bart Groeneveld, die in zijn enthousiasme de prestaties nog verder opdreef. Men repeteerde toen nog thuis, bij Willem in het rooie dorp in Velsen-Noord of bij Jan op de Kees Delfsweg, in Stroucken of het bovenzaaltje van de Zon, het café aan de Breestraat, dat later afbrandde. Ook de kleding en de decors werden door eigen mensen gemaakt. Op 3 oktober 1925 werd Nieuw Leven Koninklijk goedgekeurd.

Nieuw Leven in 1936

Cristijd

Ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan (aldus de oude notulen) werd er in 1926 een toneelwedstrijd gehouden, die kunstzinnig zeer geslaagd was, maar waarbij een groot financieel tekort was ontstaan. Intussen was Stroucken verbouwd tot Kennemertheater en de nieuwe directie trok via abonnementsvoorstellingen de beste beroepsgezelschappen aan. Dit had voor de plaatselijke toneelverenigingen desastreuze gevolgen en de anders zo stampvolle zalen liepen soms tot een vierde terug! Ook Nieuw Leven leed daaronder en kon zijn regisseur, Bart Groeneveld, niet meer betalen. In dat rampjaar 1930 zette het oude bestuurstrio alles op alles om de zaak te redden. Een nieuw bestuur werd gevormd, bestaande uit J.P. Schelvis voorzitter, L. Pesch secretaris en mev. Schelvis penningmeester, die hun schouders eronder zetten. Op verschillende draagkrachtige ingezetenen van Beverwijk werd een beroep gedaan en via de harddraverij kwamen ook enige fondsen binnen. Ter illustratie van de nijpende financiën: De meeste uitvoeringen werden op zondagavond gegeven en zo was er een toneelstuk gepland op een dag, dat juist in Haarlem een vliegdemonstratie werd gegeven door de toen zeer populaire Belgische vlieger Jan Olieslagers. Honderden Beverwijkers trokken 's middags naar de Spaarnestad en de penningmeester 's avonds met loden schoenen naar het Kennemertheater. Het gehele kasbezit bedroeg zegge en schrijve 450 centen. Zijn verwachtingen werden echter gelogenstraft: de zaal was uitverkocht, alles kon worden betaald. Ja er was zelfs nog een overschot, zodat op de volgende vergadering een rondje kon worden gegeven, dat bestond uit een kop chocola en een gevulde koek!

In 1931 werd op bescheiden en intieme wijze het 25-jarig bestaan herdacht, waarbij de heer A. Hofland tot ere-voorzitter werd benoemd. Hij heeft deze functie uitgeoefend en behouden tot aan zijn dood in 1944.

Doordat het Kennemertheater de abonnementsvoorstellingen staakte leefden de plaatselijke toneelverenigingen weer op en waren de ergste geldelijke zorgen voorbij. In 1933 werd het bekende *Nieuw Leven Toneelfonds* opgericht, waarbij een ieder vier cent per week betaalde. Daarvoor kon men per seizoen drie voorstellingen bezoeken. Daarmee was het financiële vraagstuk voor jaren opgelost en kon het bestuur weer zeggen: de zaal is volledig bezet!

In 1934 werd de heer Gerrit Berghuis, die ook de oprichting meemaakte, de nieuwe regisseur. Onder zijn leiding brak opnieuw een glorietijd voor Nieuw Leven aan: de financiën waren op orde, het speleil werd opgevoerd en de groep werd alom gevraagd op te treden. Deze familie Berghuis, in het bijzonder broer Bertus, is later tot het einde aan toe de ziel van de vereniging geweest.

Het 30-jarig feest in 1936 werd dan ook feestelijk gevierd met een bonte avond

voor de donateurs, waarbij het toneelfonds zeer werd versterkt!

Men repeteerde eerst bij de mensen thuis en later bij Jaap Schelvis. Deze woonde in de Adrichemstraat (nu Graaf Janstraat) en hij was een bekend timmerman-aannemer in Beverwijk. Hij bouwde onder meer het eerste Rode Kruisziekenhuis (1926) en de R.K. Land- en Tuinbouwschool aan de Kees Delfsweg. Hij was jarenlang voorzitter van de ANGOB en Nieuw Leven. Een druk bezet man!

Voor en na de Tweede Wereldoorlog

Een grote wens werd vervuld in 1938 toen men een eigen clubhuis kon betrekken aan de Graafwijkstraat. Men kreeg van mev. Hart een ongebruikt toneel cadeau en alles werd zelf geschilderd en aangekleed. In september 1941 ruilde men dit voor een groter en beter gebouw aan de Baanstraat 74.

In de oorlogstijd ging men zo goed mogelijk door, behalve in het seizoen '44-'45, toen er door gebrek aan stroom geen verlichting meer was *...en er alom grote duisternis heerste...* Het duurde nog tot 1946 voor men weer kon optreden en bij het 40-jarig jubileum kwam de vereniging met een geweldig stuk op de proppen: *De zwerver van Prodnieskoi*, een drama van oorlog en liefde (zie programma). Er werd regelmatig in het Kennemertheater en het KSA-gebouw gespeeld en tot en met de jaren zestig was er geen vuiltje aan de lucht. Aan het eind van dat decennium echter kwam de klad in het voortbestaan van alle verenigingsleven: de KSA ging dicht en de gemeente wilde geen verbouwings subsidie aan het Kennemertheater verstrekken. Hier draaide in de jaren zeventig alleen nog de bioscoop. Nieuw Leven verloor leden, men had geen belangstelling meer voor volksstukken en het geheelonthouderstoneel hield op te bestaan.

De ANGOB kreeg het moeilijk, ook landelijk: de tijdgeest veranderde en er kwam in 1962 een nieuwe drankwet, waarbij de gemeenten de vergunningen konden toewijzen. Rond 1965 fuseerden verscheidene geheelonthoudersbonden, maar dit mocht niet meer baten: door gebrek aan bestuursleden hieven vele verenigingen zichzelf op.

Kindergeluk

Aan deze kinderclub is onverbrekelijk de naam van de familie Berghuis verbonden. Bertus en Gerrit met hun beider echtgenoten vormden vele jaren de ziel van deze jongste afdeling.

Jong geleerd is oud gedaan was en is nog steeds een ware spreuk, en om ook de jeugd een goede vrijetijdsbesteding in cultureel opzicht te geven werd in 1912 de club Kindergeluk opgericht. Anton

Jubileumuitvoering	
ter gelegenheid van het 30-jarig bestaan op Dinsdag 19 November 1936 in het Kennemer Theat. - 's avonds 7.30 uur - Zaal open 7 uur	
Opgesteld wordt: De Zwerver van Prodnieskoi	
Toneelstuk in vijf bedrijven door Ivo Gouma	
Regie: G. Berghuis Kapverch: Aabel Swinnen, Amsterdam	
Personen:	Nicolaus Pankin, schietoorlogsvader
Gegene Pankin, dochter	de Heer A. G. Groot
Mara, hofdame	de Heer M. Berghuis
Aljochka, nonne van Novol	Meer: W. N. Schelvis-Jansen
Geneeral Warden, landvoet	Maj. H. Aardshuy
Suaja Warden, zijn vrouw	de Heer G. J. Jansen
de Begeer, zijn swager	Meer: H. G. Schelvis-v. Balken
Fjochka, schietoorlogsvader	de Heer J. P. v. Anand
Konard, ingezetene	de Heer G. Berghuis
Walen, landvoetoorlogsvader	de Heer J. J. Waal
Wang, een hooi	de Heer J. P. Schelvis
Patrol, een gedi	de Heer J. P. Schelvis
Feter, landvoet	de Heer J. P. Schelvis

Kindergeluk in 1936 voor het Harmoniegebouwtje aan de Groenelaan

Hofland en Gerrits vrouw M. van der Zee waren de eerste leiders die startten met een zanggroep, die al gauw optrad op feestavonden en in het eerste geheelonthouderscafé de Zon aan de Breestraat. Kindergeluk hield haar repetities boven het nieuwe blauwe café aan de Zeestraat 21, waar nu de Duinroos is gevestigd.. Het eerste grote zang-toneelstuk (we spreken nu over *musical*) was *De wraak der kabouters*, geschreven door een zekere pater(!) Servatius, en werd een daverend succes: de kinder-revue was geboren! Werd men te oud voor Kindergeluk, dan was er de Jongelieden Geheelonthouders Bond, de JGOB. Behalve zang en toneel waren er voor de jeugd nog vele andere activiteiten: Hofland gaf zelf voorstellingen met de toverlantaarn en er kwamen knutsel- en spelmiddagen en in de vakanties uitstapjes per bus of kinderkampen. Ook de jeugdlanddagen waren zeer bekend.

De leiding was jarenlang in handen van A. Hofland, maar werd in 1928 overgenomen door Gerrit Berghuis, die zelf kindertoneelstukken schreef! Ook broer Bertus met zijn vrouw Lies de Greef werden actief

Zeestraat 21, waar Kindergeluk repeteerde boven het Blauwe Café.

voor Kindergeluk waardoor de club grote hoogten kon bereiken. Gerrit Berghuis heeft zich tot aan zijn dood in 1948 ingezet voor de ANGOB en de jeugdafdelingen.

Bij het 20-jarig bestaan werd door Kindergeluk de eerste grote revue opgevoerd: *O, O, die jeugd*, geschreven door hun eigen voorzitter, welke zeven maal werd opgevoerd. De tijd van de elfjes en de kabouters was voorbij, de tijd van de lichteffecten brak aan en men trok volle zalen in het theater. Alle decors en kostuums werden zelf gemaakt, de laatsten meestal door Lies de Greef en enkele helpsters. Treffend was dat zij zelf kinderloos waren, maar door alle leden van Kindergeluk *Ome Bertus en Tante Lies* werden genoemd; ze waren een begrip in Beverwijk! Bij het 40-jarig bestaan werden de fraaie kostuums genoemd van de jubileumrevue: *Hallé, hallo, we doen het nu eens zò!* Bij tante Lies op de bovenverdieping aan de van Breenstraat hingen in die tijd meer dan 200 stuks revue-kleding! Kindergeluk heeft in 1962 nog het 50-jarig bestaan gevierd met een receptie en een revue, maar daarna ging het vooral door de tijdgeest en de steeds duurder wordende kleding toch langzaam bergafwaarts: er waren te weinig kinderen, onvoldoende leiding en Ome Bertus en tante Lies moesten door ouderdom afhaken. Zoals zovele verenigingen ging in 1976 ook Kindergeluk ter ziele. Lies Berghuis-de Greef overleed in 1974,

Ook boven Café 't Vosje werd gerepeteerd

terwijl Bertus in 1989 nog zijn 65-jarig lidmaatschap als geheelonthouder mocht meemaken! Spoedig daarna stierf hij. Er waren toen nog slechts enkele oudere leden van de ANGOB in Beverwijk, zodat ook deze ophield te bestaan.

Het eerste blauwe wegrestaurant in Nederland

Dat er nog steeds leden van de blauwe knoop zijn in Nederland, bewijst het bestaan van *de blauwe tent* bij Roordahuisum in Friesland. In 1911 werd hier een koffiehuis aan de doorgaande weg geopend door een afdeling van de Nederlandse Vereniging tot Afschaffing van Alcoholhoudende dranken (de NV dus). In de eerste jaren was de tent alleen 's zondags open en werd in de herfst afgebroken; hij was wel van hout, maar de onderdelen waren genummerd. De leden van de plaatselijke afdeling bedienden zelf: Dirkje Oosterling heeft meer dan 20 jaar als beheerster in de blauwe tent gestaan. Heden ten dage is de Tent 's zondags gesloten (verder de gehele week open) en men kan er nu ook eenvoudige maaltijden krijgen. Alleen zonder alcohol!

Is de strijd gestreden?

In het *Friese Dagblad* van juli 2003 was nog een laatste bericht te vinden onder de kop: *Blauwe knoop ter ziele...* De christelijke Beweging voor Drankbestrijding te Leeuwarden (CBD) zag zich genooddaakt om te stoppen *...omdat het niet meer mogelijk is bestuursvacatures te vervullen*. Hiermee komt een einde aan 120 jaar actieve strijd tegen alcohol. Volgens de CBD betekent dit niet dat het alcoholprobleem in Nederland tot het verleden behoort: nieuwe verslavingen liggen op de loer. Wèl is de problematiek veranderd, schetst deze beweging: rond 1900 werd het probleem vooral aangetroffen onder dát deel van de bevolking dat armoede leed. De arbeidersklasse zocht haar troost nogal eens in de drankfles. Dat is nu eigenlijk omgekeerd. Dronk men vroeger van armoede en ellende, nu drinkt men eveneens van plezier en vanuit een goedgevulde portemonnee. Ook komt het wel door de leegte, de eenzaamheid en de stress...

Wie zal het zeggen? Ook hierin spelen matigheid en beheersing de voornaamste rol, zodat we kunnen eindigen met nog een paar *Beukenootjes*:

*Menschen, die denken
Drinken noch schenken.*

*Wie in de kroeg zijn tijd verslijt
Die is versleten vóór zijn tijd!*

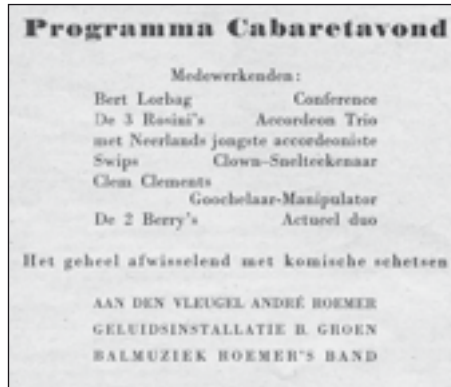

Interview met tijdgenoten

Twee van onze stadgenoten waren bereid om enige jeugdherinneringen uit die goeie ouwe tijd op te halen: alles, wat ze als kind, jongeling en volwassene meegemaakt hadden bij de groepen van de Geheelonthoudersbonden en er tevens door gevormd werden.

Klaas Groot, ons allen bekend van zijn oude kaartenverzameling, is nu 91, vrij slechtziend, maar nog zeer bij de tijd. Hij woont tot grote tevredenheid met zijn vrouw in Huis ter Wijck, ze zijn bijna 65 jaar getrouwd. Alle twee groeiden ze op in geheelonthoudersgezinnen, maar Klaas kwam naar eigen zeggen uit een écht rood nest: "Mijn vader was actief lid van de SDAP en we waren lid van de NV. De Blauwe Vaan werd uitgespeld! Ons kinderkoor heette de kleine Stem en we repeteerden boven café het Vosje, dat nu nóg bestaat. Ik wilde wel graag naar Kinderge- luk, maar dat mocht niet van mijn vader, want dat was *ander volk*, vermoedelijk meer geschoold en vrijdenkers! Later werd ik tóch spelend lid van Nieuw Leven en oefenden we bij Jaap Schelvis thuis. Gerrit Berghuis was de regisseur en toen meubel- maker bij Slecht. In die tijd trok ik veel op met Karel Jurriëns: na de voorstelling was er vaak bal na met o.a. de band van André Roemer. Als je buiten de plaats optrad moest je als spelend lid meteen na afloop de bus in naar huis, maar daar hadden wij geen zin in! We bleven dansen en moesten toen midden in de nacht lopend naar huis, van Uitgeest, Castricum of Assendelft en zelfs een keer vanuit Zaandam!"

Ook mevrouw Groot herinnert zich die tijd nog levendig: "We waren thuis wel niet zó streng in de leer, maar we deden wel mee met de jeugdgroepen. Mijn Vader was chauffeur en na het werk probeerden zijn maten hem vaak mee te tronen naar

het café in de Nieuwstraat! Dát kon hij natuurlijk niet maken en dat was best lastig in die tijdgeest."

Klaas Groot heeft evenwel zijn socialistische lidmaatschap in de oorlog uit overtuiging opgezegd: hij kon zich er niet meer mee verenigen. Beiden hebben echter goede herinneringen aan hun jeugdgroepen en de cultuur, die ze daar opgedaan hebben.

Mevrouw M. Beun is nu 81 jaar en ging als kind van 11 jaar al in 1935 naar Kinderge- luk bij het jeugdtonel: "Wij woonden toen in Velsen-Noord en mijn ouders waren lid van de ANGOB. Omdat ik vrij snel een fiets had moest ik als 13- jarige de Geheelonthouder bij de abonnees rondbrengen, jarenlang. Het waren mooie tijden bij de kinderzangvereniging en vooral de voorstelling; O,o, die jeugd was een enorm succes. G. Berghuis had het zelf geschreven en Bets Schelvis, de dochter van Jaap, begeleidde ons op de piano. Andere muziek was er niet en we zongen de sterren van de hemel! Ik had een goede zangstem en kreeg vaak hoofd- rollen, omdat ik al wat ouder was. We oefenden toen in het Harmoniegebouwtje aan de Groenelaan. Later zong ik nog in het zangkoor van DOV (*Door Onthouding Verenigd*) en de *Stem des Volks* te Heems- kerk.

Vanaf 14 jaar kon men lid worden van de JGOB, de jongeliedengroep van de ANGOB. Ze opereerden geheel zelfstandig en er was een eigen bestuur, door de leden gekozen. Men inde contributie, waarvan b.v. de zaalhuur van het Harmoniegebouw werd betaald als er grotere feesten waren. Norma- al was de wekelijkse bijeenkomst van de JGOB in het clubhuis aan de Baanstraat 74. Hier was de benedenverdieping, een voormalige winkel, ingericht door de ANGOB. Boven woonde een familie, tevens toezichthouder. Er werden discussieavonden gehouden en plannen gemaakt voor het verdere seizoen. Zo werd jaarlijks een congres gehouden in Beekbergen, waarbij

de jeugd in tenten kampeerde en er zelfs nog een hele week naar verkiezing aan vast kon plakken. Er waren wandel- en zwem- groepen, natuur -en knutselbijeekom- sten. Zo hadden de wandelgroepen een bepaald consigne: Loopt zingend langs de wegen, maar kom je langs een kerk, waar een dienst wordt gehouden, dan houd je even je mond. Fatsoensopvoeding dus! Ik heb een leuke tijd gehad bij de JGOB. Wij hadden in de buurt vaak zang- en dans- weekenden, waarbij we in tenten sliepen. Maar dat mocht in de oorlog niet meer, dus werden we o.a. bij het Zwet in ver- laten kippenhokken gestopt. We hebben nog nooit zo gelachen! Er kwamen bij die weekenden ook wel conservatoriumstu- denten, die prachtige muziek maakten en ook soms dienstweigerars, die daarvoor een jaar in de bak hadden gezeten. Dat waren principiële lieden en daar voerden wij heftige discussies mee. Daardoor ont- stonden bij de arbeiderskinderen, die wij toch waren, nieuwe gezichtspunten. Ook werd ons voorgehouden, toch vooral niet bij de hangjongeren te horen, die toen ook al op de Breestraat waren te vinden! We werden in ieder geval *van de straat* gehouden, door b.v. al wandelend naar Haarlem te gaan voor museumbezoek en naar Leiden voor een volksdansfestijn. En toen nog terug óók! Met 23 jaar werd je geacht zó volwassen te zijn, dat je tot te ANGOB toe kon treden en daar zette je verder je lidmaatschap voort."

Nieuwe inzichten en andere tijden

Door de tijdgeest en verder industriële ontwikkelingen hadden echter de socialistische en ook de kerkelijke verenigingen geen reden van bestaan meer, het individu kwam meer op de voorgrond en de club- en groepsgevoelens verdwenen zo langza- merhand.

Toch staat buiten kijf dat al deze groeperin- gen in de vorige eeuw hun dienst hebben bewezen aan de vorming van de jeugd en de voorvechters, juist van de drankbestrij- ding, met hun idealen de huisgezinnen een beter deel van leven hebben bezorgd.

januari 2005, Afra Bart-de Jong.

Met dank aan:

*Jan van der Linden, Archief Historisch
Genootschap.*

B. Wietsma, K. Groot en mw. M. Beun

Foto's uit:

*Kent U ze nog... de Beverwijkers? van C.E. de Boer
Oude foto's en prentbriefkaarten van K. Groot.*

Jaarverslag archeologische werkgroep Beverwijk-Heemskerk over 2004.

Heemskerk, Kerkhof Nederlands hervormde kerk

Evenals vorig jaar werden er tijdens plantsoenwerkzaamheden weer de nodige vondsten gedaan. Overduidelijk is nu dat het kerkhof aan de Oostzijde van de kerk vol zit met archeologische resten, welke belangrijk zijn om te behouden. Door de geringe diepte waarop zich deze resten bevinden, kunnen zij al door de kleinste werkzaamheden aangetast worden

Heemskerk, munten, vondstmeldingen door particulieren

Door diverse inwoners van Heemskerk werden verschillende munten aangeboden ter determinering en catalogisering. De dateringen variëren tussen de Vroege middeleeuwen en Nieuwe tijd. Naar aanleiding van deze vondstmeldingen is er besloten tot het instellen van een archeologisch spreekuur bij de plaatselijke historische vereniging. De bedoeling hiervan is dat iedereen zijn of haar archeologische vondst ter beoordeling kan aanbieden zodat een completer beeld ontstaat van wat er in de loop van de jaren aan bodenvondsten is gedaan door particulieren. Het is niet de bedoeling om de vondsten in te nemen, maar om te voorkomen dat ze verloren gaan. Tot op heden is dit een groot succes gebleken.

Heemskerk: Hoogdorperweg

De leden J. Roefstra en J. Hendrikse verleenden hun medewerking aan Hollandia tijdens archeologische onderzoek aan de Hoogdorperweg. Deze plek is belangrijk omdat ter plekke zich het hoogste punt bevindt van de "geest Hoflant". Er werden sporen gevonden van akkers en bewoning uit diverse perioden die teruggingen tot in het Laat Neolithicum! (2850 tot 2000 voor Christus) Jaap Hendrikse was zo gelukkig om een aantal belangrijke dateerbare vondsten te doen. Onder andere vond hij

een vuurstenen schrabber uit de Midden Bronstijd, een scherf uit dezelfde periode en een scherf uit de Vroege IJzertijd.

Heemskerk/Uitgeest: Assum/De Groene Driehoek

In Assum, tussen de snelweg (A9) en de spoorbaan, bij de aanleg van het recreatiepark "De Groene Driehoek", is op verzoek van de provincie door J. Roefstra en M.C. Vet het terrein onderzocht. Aansluitend zijn er door de verschillende archeologische werkgroepen Beverwijk-Heemskerk, Uitgeest en Limmen ("Baduhenna")

vondsten gedaan. De vondsten zijn d.m.v. een kartering aan het licht gekomen, en betreffen voornamelijk aardewerk wat gedateerd kan worden in de eerste helft van de eerste eeuw na Christus. Naast aardewerk zijn er 2 fibulae gevonden (waarvan één door J. Roefstra), eveneens uit de 1e eeuw na Christus daterend. Een archeologisch complete Romeins-Inheemse pot werd gevonden door M.C. Vet. De vondsten kwamen bloot te liggen nadat de waterpartijen waren uitgegraven. J. Hendrikse vond op de bodem van de sloot, aan de oever, een "vishaakje" van been. Een niet-archeologische vondst werd ook gedaan. In de opgeworpen slootbagger stak het heft van een modern pistool uit. Vermoedelijk is dit wapen uit een trein gegooid, waarna het door het uitbaggeren op de kant is terechtgekomen. Deze

vondst is direct naar het politiebureau van Heemskerk gebracht.

Beverwijk: Luxemburglaan

J. Hendrikse meldde dat er, door een lage waterstand in de vijvers nabij de Animal Farm aan de Luxemburglaan, enkele interessante vondsten gedaan konden worden. Het betreft een waterput van (secundair gebruikte) halve kloostermoppen op de bodem van de vijver, en enkele fragmenten Inheems Romeins aardewerk, enkele kogelpotfragmenten, en enkele kloostermoppen in het talud van de vijver. De aardewerkfragmenten en de kloostermoppen zijn niet in context gevonden. Wel kan bij deze vondsten meteen gedacht worden aan Kasteel Oosterwijk, wat in de nabijheid (450 m zuidwaarts) heeft gestaan, maar ook kasteel Merestein komt in aanmerking (450 m Noordoostwaarts) De kloostermoppen leiden tot een datering van circa 1250. Dit beeld past op dit moment beter in de datering van kasteel Oosterwijk. (Roefstra 2002)

Beverwijk: Laan der Nederlanden

Hier is, tijdens nieuwbouwwerkzaamheden, een profiel opgetekend. Eerder al werd het terrein onderzocht door RAAP, waarbij d.m.v. boringen de stratigrafie onderzocht werd. Uit de boringen kwam naar boven dat er mogelijk archeologische resten aanwezig zijn vanaf het Laat Neolithicum. Dit bevindt zich in ieder geval dieper dan 1 m onder het maaiveld. RAAP adviseerde de gemeente Beverwijk hierom tot het begeleiden van de bodemingrepen. Dit advies is helaas niet opgevolgd. Hierdoor bleef ons als archeologische werkgroep Beverwijk-Heemskerk niets anders over dan, met goedkeuring van de aannemer, een kijkje te nemen langs de profielen van een van de bouwputten. Van 1 profiel kon de lithostratigrafie bepaald worden.

Excursie Heemskerk

Op zaterdag 5 februari organiseerde het HGMK een excursie naar de Ned. Hervormde kerk van Heemskerk.

Dhr. Beerend Wietsma hield daar een zeer leerzaam verhaal over de geschiedenis en de betekenis van deze pittoreske kerk voor een gehoor van meer dan 30 personen. Binnen was het heerlijk warm, maar nadien begaf het gezelschap zich in de bittere kou naar buiten voor een rondgang over de begraafplaats, om onder meer het grafmonument ter ere van Maerten van Heemskerk te bezichtigen. Dhr. Wietsma, actief lid van de Vereniging tot behoud van funeraire cultuur, Therebint, wist de aanwezigen onder meer op vele interessante details op de grafstenen te wijzen.

foto: M.C. Vet

In voorbereiding:

Bij het Historisch Genootschap Midden Kennemerland is een aantal uitgaven in voorbereiding:

Jan van der Linden en Fred Schweitzer werken aan een **heruitgave** van de publicaties van burgemeester **Scholtens**. Uit het verleden van Midden-Kennemerland geldt als het standaardwerk voor de regionale geschiedenis. Minder bekend zijn de artikelen van zijn hand tussen 1922 en 1963 die verschenen in onder meer *De Speelwagen*. Hiervan zal een groot aantal worden opgenomen. Het boek zal worden aangevuld met een biografie en bibliografie en een CD waarop alle teksten digitaal kunnen worden doorzocht. Binnenkort zal voor deze uitgave een voorintekening worden gestart in de regio.

Op ongeveer 1 meter onder het maaiveld begint het oude duinzand, daaronder bevindt op ca. 1,25 cm onder het maaiveld een veenlaag, die in noordwestelijke richting vager wordt. Onder de veenlaag zijn enkele spitsporen en een greppel zichtbaar. Het betreft waarschijnlijk een plaatselijk moerasje waar een duinriviertje doorheen liep. Dergelijke zaken zijn vaker aangetroffen in Beverwijk en Heemskerk. In de veenlaag zijn enkele schelp- en botfragmenten verzameld. Onder de veenlaag begint weer een laag duinzand, waarna het profiel ophoudt.

In het vlak van de bouwput is ook een weinig spoor aangetroffen, waarschijnlijk betreft het hier een depressie in het duin. Het reliëf hield zich natuurlijk niet aan de diepte van de bouwput. Ook hierin zijn enkele botfragmenten gevonden. Door deze vluchtige waarneming is wel duidelijk geworden dat een belangrijke Prehistorische vindplaats verloren is gegaan. Het is jammer dat gemeente en projectontwikkelaar de waarde van het advies niet ingezien hebben.

Beverwijk : Adrichemlaan

Aan de Adrichemlaan werden in een rioolsleuf dicht bij hoeve Adrichem een aantal vondsten gedaan. De vondsten bestaan voornamelijk uit baksteenfragmenten. Ook een fragment kogelpot (verm. 13e eeuws), en een fragment van een wijnglas (verm. 17e eeuws) zijn aangetroffen. De fragmenten werden aangetroffen in een laag van bruin zand. De vondsten komen uit de omgeving van Kasteel Adrichem, welke in de 13e eeuw gebouwd is. Waarschijnlijk betreft het hier het huis van Gerard van Velsen, één der moordenaars van Floris V. (Roefstra 2002) De Voorburch van het Kasteel is nooit gevonden, maar kan wellicht in de nabije omgeving van deze vondst hebben gestaan. Boven het bruine zand bevond zich op één plaats een laagje baksteenpuin en mortel.

Deze mortel en baksteenpuin zijn waarschijnlijk overblijfselen van de Puinweg welke in de 17e eeuw hier gelopen heeft, en eveneens bestond uit puin van kasteel Adrichem. Onder het bruine zand lag een dun laagje duinzand.

Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

De beide veldcoördinatoren van Beverwijk en Heemskerk, Jos Kleijne Mak en Jean Roefstra, zijn druk doende ARCHIS te completeren. Gebleken is dat er een achterstand is van veertig jaar betreffende niet aangemelde vondsten en vindplaatsen. Er zijn wel incidentele meldingen geweest maar lang niet alles is gemeld en verwerkt. Deze achterstand leidt nu tot probleemsituaties m.b.t. het aantonen van archeologische interessante sites versus bouwplannen. De beide veldcoördinatoren zijn daarom begonnen met een inhaalslag door middel van het nalezen van jaarverslagen, kronieken, aantekeningen en dagrapporten, daarnaast ook met interviews van oud-leden, onderzoek van het archief van de ROB te Amersfoort en het Provinciaal Depot te Wormer. De grootste taak van alles is het op orde brengen van het archief van de werkgroep, en het inventariseren en controleren van de vondstcomplexen in ons depot, geschat op zo'n 200 dozen met materiaal, waarvan meer dan 80% onuitgewerkt is!

Advies werd gegeven voor:

Bouwplan Lessestraat, gem. Heemskerk
Nieuwe locatie gemeentehuis, gemeente Heemskerk;
Hoogdorperweg, Hollandia en provincie Noord-Holland;
Steunpunt Cult. Erfgoed Noord-Holland;
Archeologische beleidsnota's Gemeente Beverwijk en Gemeente Heemskerk;
Onderzoek Archeologische Waarde locatie Julianaplein-de Zwaanstraat, Wijk aan Zee;

Bouwplan Breestraat hoek Peperstraat, gemeente Beverwijk.

Assistentie werd verleend aan:

Onderzoek Hollandia aan de Hoogdorperweg, aanvullend archeologisch onderzoek;
Fietsexcursie langs archeologisch belangrijke sites in Heemskerk;
Open Monumenten Dag in de Grote Kerk van Beverwijk.

Naar aanleiding van het archeologisch spreekuur kwam de vraag van de Historische Kring Heemskerk en het Historisch Genootschap Midden-Kennemerland om in hun nieuwsbrieven een archeologische rubriek op te nemen. Hierin is recentelijk al een en ander verschenen.

Verder werd in verschillende artikelen door verschillende leden van de Archeologische werkgroep gepubliceerd in: Historisch Tijdschrift Holland; Heemskring; Hollandia reeks; Nieuwsbrief HGMK.

11 Februari 2005

*J. Roefstra, veldcoördinator van Heemskerk, adviseur van de archeologische werkgroep Beverwijk-Heemskerk;
M.C. Vet, assistente veldcoördinator van Heemskerk;
J.P. Kleijne Mak, veldcoördinator van Beverwijk*

De werkgroep is wederom dankbaar voor de medewerking van de gemeente Heemskerk. Met name zouden wij willen noemen: Berry Hendriks, Dick Weel en John Tuip

Mensen die een volledig jaarverslag willen hebben kunnen daarom vragen bij onze werkgroep of via: jrarcheologie@hotmail.com

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan zal in oktober een jubileumboek verschijnen over verleden, heden en toekomst van **Museum Kennemerland en Historisch Genootschap Midden-Kennemerland**. Samenstelling en redactie: Jan de Wildt.

Velsen en zijn industriële geschiedenis is het tweede deel in de serie van Cor Castricum, die eerder de industrie van Beverwijk in kaart bracht.

Jaap Hendrikse, Jos Kleijne Mak en Jean Roefstra, leden van de Archeologische Werkgroep, bezig met nader onderzoek n.a.v. de bevindingen in 1986-1996.

Foto: M.C. Vet

Banjaert deel II

Nadat in 2000 in het ledenbulletin met enige vertraging een uitgebreidere versie verscheen van het in 1997 bij de Nederlandse Kastelen Stichting (NKS) gepubliceerde artikel: *Op zoek naar Albert Banjaert en zijn huis te Beverwijk (Sint Agathenkerk)* heeft Jean Roefstra aangekondigd dit jaar

deel II te laten verschijnen. Wij streven ernaar dit in het eerstvolgende Ledenbulletin op te nemen.

In 2002 verscheen in het Ledenbulletin al een puzzelstukje als aanzet tot dit vervolg. Op basis van archeologische waarnemingen en archiefonderzoeken die Roefstra vanuit de Rijksdienst en de provincie deed sinds 1986, aangevuld met bij het publiek onbekende gegevens van de Archeologische Werkgroep Beverwijk-Heemskerk, zal bekeken worden waarom het onderzoek zich al vanaf 1986 concentreerde aan de zuidzijde van de Grote kerk te Beverwijk.

Aan de hand van de gegevens die nu in het bezit zijn van de auteur, zal een aantal bestaande theorieën worden ontkracht. Het meest verrassende dat verwacht mag worden is een nieuwe theorie over de afstamming van Albert Banjaert.

boekenverkoop

verkrijgbaar in Museum Kennemerland tijdens de openingsuren:	leden	niet-leden
Historische reeks:		
1 Dagverhaal der doormarcheerende troepen (Ledenbulletin 23)	€ 8,-	€ 11,25
2 Een haven in de Noordzee, een waterweg naar Amsterdam	€ 8,-	€ 11,25
3 Wijk aan Zee, dorp aan de branding (Ledenbulletin 25)	€ 8,-	€ 11,25
Ledenbulletin 24	€ 8,-	€ 11,25
Ledenbulletin nr. 26 "40 jaar amateur-archeologie" (premie voor nieuwe leden)	€ 8,-	€ 11,25
Ledenbulletin nr. 27	€ 8,-	€ 11,25
Ledenbulletin nr. 28	€ 8,-	€ 11,25
Wat Mijnheer zegt moet gebeuren (Waterland)	€ 10,-	€ 12,50
Een straatje om in Beverwijk	€ 10,-	€ 12,50
Beverwijk en zijn industriële geschiedenis	€ 20,-	€ 25,-
Praatjes van en plaatjes over Beverwijk(ers)	€ 12,50	€ 16,-
Weerzien in Beverwijk (verzameling historische verhalen)	€ 8,-	€ 11,25
Kaart van Beverwijk en Alkmaar van J. v. Deventer, 1560	€ 10,25	€ 10,25
Alle charters uit het Museumbezit tussen 1500 en 1873, getranscribeerd en met samenvatting en/ of transportacteformulier en voorzien van een uitgebreid register, waarin o.a. alle persoonsnamen en veldnamen, in drie afzonderlijke delen gebundeld tot één gebonden boek van 274 pagina's. Op bestelling:	€ 24,-	
Transcriptie van de notulen van de vroedschapsvergaderingen van de stad Beverwijk vanaf 1642. Een schat aan interessante en verrassende gegevens over het wel en wee van de stad en haar burgers in vroeger tijden. Deel III is in voorbereiding. Plastic ringband, Boek I (1642-1650), 57 pagina's Boek II (1650-1661), 86 pagina's Op bestelling, per deel:	€ 6,25	
U kunt zich voor een abonnement opgeven bij E. Toepoel, tel. 228497		
Foto-CD met ruim 1200 ansichtkaarten van Beverwijk e.o.	€ 11,25	€ 13,50
Fiets- en wandelroute Midden-Kennemerland Inzicht	€ 3,-	€ 3,-
Een plattegrond van Beverwijk 1830 - 1840	€ 2,50	€ 2,50
Midden-Kennemerland in de Vroege en Hoge Middeleeuwen	€ 20,-	€ 20,-
Het ontstaan van Beverwijk als stedelijke nederzetting	€ 9,-	€ 9,-
Kroniek van het Beverwijks katholiek gemengd koor 50 jaar, nog enkele exemplaren, inclusief CD	€ 16,-	€ 16,-
Focus op Beverwijk	€ 17,50	€ 17,50
Matses met aardbeien	€ 6,75	€ 6,75

Contributie 2005

Degenen die dat nog niet hebben gedaan, willen we nog even de contributiebetaling voor 2005 in herinnering brengen. Svp betaling vóór 1 april, daarna moeten we u € 1,25 administratiekosten in rekening brengen, doch bespaart u ons die extra werkzaamheden a.u.b.!

Maakt u bij voorkeur gebruik van de u toegezonden acceptgirokaart (dit i.v.m. de juiste afzender en de bankkosten.) Als u per girofoon of internet betaalt geeft u dan de juiste tenaamstelling op van het lid (zie acceptgirokaart). De contributie bedraagt nog steeds slechts € 10,- (maar meer mag!) + voor buiten de IJmond € 2,50 als aandeel in de verzendkosten. Als u de acceptgirokaart kwijt bent kunt u rechtstreeks overmaken op postgironr. 224943 t.n.v. Historisch Genootschap Midden-Kennemerland te Beverwijk.

openingstijden

Museum Kennemerland

Gedurende de wintermaanden is het museum geopend op zondagmiddag van 14:00 tot 16:30 uur; in juni, juli en augustus op zaterdag, zondag en woensdag van 14:00 tot 17:00 uur.

Op feestdagen is het museum gesloten. Leden van het Historisch Genootschap hebben, met partner, gratis toegang.

colofon

De Nieuwsbrief is een uitgave van het Historisch Genootschap Midden-Kennemerland te Beverwijk en verschijnt 3 x per jaar. Daarnaast verschijnt 1 x per jaar een ledenbulletin voor de leden van het Genootschap.

Redactie: Arie van Dongen, Cor de Boer, Cor Castricum, Hans Wagemakers. Redactieadres: Vondellaan 62, 1942 LK Beverwijk; email: avdongen@wanadoo.nl

Secretariaatsadres Historisch Genootschap Midden-Kennemerland:

J.J.M. Brakenhoff
Anemonenlaan 11
1943 BC Beverwijk
telefoon 0251 - 226291
email: jabrak@wanadoo.nl
www.geschiedenisbank-nh.nl

Nieuwe leden van het Genootschap kunnen zich opgeven bij de ledensecretaris:
Mw. P.M. Pennycook-Hilbers, Acacialaan 65,
1943 GR te Beverwijk,
tel. 0251-220150
email: gkpennycook@hotmail.com

De contributie bedraagt minimaal € 10,- per jaar (meer mag!) + voor leden buiten de IJmond € 2,50 aandeel in de portokosten.

Nieuwe leden kunnen zich ook opgeven door dit bedrag over te maken op postgirorekening nr. 224943 t.n.v. Historisch Genootschap Midden-Kennemerland te Beverwijk, met de vermelding: "nieuw lid". U ontvangt dan p.o. het ledenbulletin van dat jaar + de reeds verschenen Nieuwsbrieven + een welkomstprijm.

Bezoek ook eens onze websites:

www.geschiedenisbank-nh.nl (doorklikken naar Beverwijk via de Erfgoed Adresgids)
www.museumkennemerland.nl

bezorging in Castricum

In verband met de verhuizing van de huidige bezorger in Castricum wordt een nieuwe vrijwilliger aldaar gevraagd. Aanmeldingen graag bij A. van Dongen, tel. 0251-210634

werf ook eens een nieuw lid!

geef deze Nieuwsbrief na lezing door aan een buur of familielid!